

pohjoismaissa. Tässä yhteydessä tulisi selvittää ne mahdollisuudet, joita on olemassa NORDICOMin ja sen tietokannan liittämisestä laajempaan informaatio- ja dokumentaatiojärjestelmään. Palveluita maksullisia ovat tällä hetkellä bibliografia ja tietokanta, jotka säilyvätkin maksullisina mahdollisia ilmaiskokeiluja lukuunottamatta. Sen sijaan hallitus ei pidä suotavana tiedotuslehtien tekemistä maksullisiksi. Jäsenmaksuperiatteeseen siirtyminen, mitä arviointityöryhmä esitti, vähentäisi palveluiden käyttöä.

Suomen keskus siirretään?

Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen, NORDICOMin Suomen keskuksen ja Tampereen yliopiston kirjaston kesken on ollut alustavia keskusteluja NORDICOMin toiminnan siirtämisestä kirjaston yhteyteen. Ajatus liittyy Tampereen yliopiston kirjaston hankkeeseen saada keskuskirjasto-oikeudet sosiaali- ja viestintätieteissä. Hanke on parhaillaan vireillä ja päätöstä odotetaan syksyn 1984 aikana. Myös suomalaisen tiedotustutkimuksen bibliografian saaminen erillistietokannaksi KATlin (Kotimaisen kirjallisuuden tietokanta) on ollut keskustelunalaisena. Tällöin suomalainenkin bibliografia olisi haettavissa myös suorasaantina. Painetun bibliografian tuottamisesta ei kuitenkaan luovuttaisi.

Marja Oksa

tiedoksi

Kohti informaatio-yhteiskuntaa

Uutta viestintäteknologiaa koskeva pohdiskelu on Suomessakin vihdoinkin herännyt toden teolla, ei vain tutkijoiden kammioiden, viestinnän ammattilaisten kesken ja teollisuuden tuotekehittelynä, vaan myös valtiovallan tasolla. Tapahtuuko tämä liian myöhään, voidaan tietenkin kysyä. Joka tapauksessa liikenneministeriön järjestämään seminaariin Helsingissä syyskuun lopulla kokoontui noin 70 viestinnän eri alojen asiantuntijaa, ammattilaista, tutkijaa ja päätöksentekijää pohdimaan joukkoviestintäteknologian vaikutusten arviointia ja esittämään käsityksensä liikenneministeriön asiaa koskevasta laajasta tutkimushankkeesta.

Tutkimushankkeen taustana on valtioneuvoston periaatepäätös, jonka mukaan "Liikenneministeriö yhdessä alan tutkimuslaitosten kanssa käynnistää vuonna 1983 pitkäaikaisen uusien viestintäteknologioiden arviointi- ja kokeiluprojektin, jossa selvitetään uuden viestintäteknologian yhteiskunnalliset soveltamismahdollisuudet ja vaikutukset". Hanke perustuu teknologiakomitean ehdotukseen, ja painottaa joukkoviestintäteknologioiden mahdollisuuksia ja vaikutuksia "erityisesti haja-asutusalueiden ja erityisryhmien osalta".

Projektia ovat valmistelleet tämän vuoden ajan yhteistyössä liikenneministeriön kanssa VTT ja posti- ja telehallitus. Lisäksi asiantuntijoina ovat olleet elektroniikka- ja viestintäteollisuuden ja viestintäalan järjestöjen sekä tutkimuslaitosten edustajat.

Tutkimusohjelman tavoitteiksi on asetettu määritellä ne uuden joukkoviestintäteknologian sovellutukset, jotka "(1) parhaiten tukevat tasapainoista ja hallitua siirtymistä teollisesta yhteiskunnasta tietoyhteiskuntaan, (2) tarjoavat parhaiten kansalaisille runsasta ja monipuolista tietoa, (3) tukevat viestintäteollisuutta ja sitä palvelevia tuotannonaloja kotija ulkomaanmarkkinoilla ja nopeuttavat tietotekniikan käyttöönottoa elinkeino-

elämän muilla sektoreilla". Valmistelutyöryhmän tavoitteena lienee ollut tutkia enemmän teknologiaa ja tietoyhteiskuntaan siirtymisen teknisiä soveltamismahdollisuuksia kuin yhteiskunnallisia ja viestinnällisiä vaikutuksia.

Tämä heijastuu myös valintakriteereissä. Ohjelma korostaa viestintäteknologioita, joilla oletetaan olevan laajat käyttömahdollisuudet ja joista kotimaisille valmistajille ja tuottajille on hyötyä. Tulosten toivotaan olevan välittömästi hyödynnettäviä. Lisäksi halutaan selvittää teknologian käyttäjäkuntaan kohdistuvia vaatimuksia ja seurausvaikutuksia.

Työryhmä ilmoittaa tutkimusohjelman tarkoituksellisesti rajaavan ulkopuolelle viestinnän sisältökysymykset, viestinnän tuottajat (kuka harjoittaa viestintää) ja kenen tulisi soveltaa uutta viestintäteknologiaa.

Joukkoviestinnän teknologian tutkimusohjelma rahoitetaan pääosin valtion budjettivaroin, joskin teollisuus osallistuu joiltakin osin projektiin. Tutkimusohjelmaan kuuluivat esitysvaiheessa seuraavat pääprojektit:

1. laajakaistaverkot viestinnässä
2. tiedonhallintajärjestelmien kehittäminen
3. kestopaperi
4. painoviestinnän toimitustyön automaatio
5. uusi tietotekniikka opetuksessa ja kirjastoissa
6. joukkoviestintää koskevat perusselvitykset

Nämä pääprojektit on jaettu 19 eri osaprojektiin.

Keskeiseksi kommentoinnin aiheeksi seminaarissa nousi kysymys uuden viestintäteknologian vaikutusten arvioinnin osuudesta koko projektissa. Kuten jo projektin tavoitteenasettelusta ilmenee, kyseessä ei ole ainoastaan teknologioiden kehittäminen ja tuotteiden kilpailukykyyn arviointi vaan laajemmin myös inhimillistä viestintää ja yhteiskunnallisia muutoksia koskevien vaikutusten arviointi ja ennustaminen. Kokouksen keskeisenä palautteena liikenneministeriölle olikin yhteiskunnallisten vaikutusten tutkimisen painopistealueen korostuminen.

Ministeri Jouko Puhakka korosti avauspuheenvuorossaan viestintäteknologian merkitystä toisaalta poliittisen

päätöksenteon, toisaalta yksityisen kansalaisen kannalta. Hän katsoi uuden viestintäteknologian olevan hyödyksi parlamentaariselle järjestelmälle, kunhan teknologia ei saa yliotetta. Samalla hän korosti inhimillisten näkökohtien huomioonottamista joukkoviestintäteknologiaa kehitettäessä ja sovellettaessa.

Alustuspuheenvuoroissa korostettiin yleisesti viestintäteknologian aiheuttamien muutosten ja vaikutusten selvittämistä joukkoviestinnän eri alojen kannalta. Alan järjestöjen edustajat painottivat uuden viestintäteknologian tutkimuksen keskeisyyttä etenkin, kun monella alalla on jo astuttu mukaan uuteen teknologiaan sekä itse työprosesseissa että viestintäteknologian käytännön sovellutuksissa. Edelleen nähtiin uuden teknologian tarvitsevan tuotteiden kehitystyötä. Puheenvuoroissa tuli esille jo olemassa olevan tiedon ja kokeilujen hyödyntäminen ja koordinointi. Esimerkiksi Kaupunkiliitto on käynnistänyt jo melko laajan uuden viestintäteknologian projektin. Puheenvuoroissa pohdittiin myös viestinnän tarjonnan moninkertaistumisen yksilötason vaikutuksia. Samoin korostettiin viestintäteknologian aiheuttamaa muutosta viestinnän kenttään ja tarvetta tuottaa viestintää koskevaa perustietoa.

Yleiskeskustelussa pohdittiin muun muassa sitä, onko ylipäänsä aiheellista pitää erillään teknologian ja sen yhteiskunnallisten vaikutusten tutkimus. Pitäisikö sen sijaan esimerkiksi tutkia kulttuuriteknologisia vaihtoehtoja tai pyrkiä tutkimaan taloudellisia, teknologisia ja kulttuuritekijöitä yhdessä, erottamatta teknologiaa omaksi erilliseksi tutkimuskohteekseen.

Myös informaatioyhteiskunnan perusraamien hahmottamisen tarve tuotiin esiin. Edelleen todettiin, että ei pitäisi tutkia niinkään teknologian vaikutuksia yhteiskuntaan kuin sitä, kuinka teknologiaan vaikutetaan. Samoin viestinnän sisältöjä ja viestinnän taloudellisia perusteita ehdotettiin tutkittavaksi. Insinöörinäkökulma vaikutti monen mielestä liian keskeiseltä, vaikka samanaikaisesti todettiin kerrankin insinöörien ja yhteiskuntatieteilijöiden kohtaavan saman asian yhteydessä.

Liikenneministeriön tutkimushanke sai runsaasti terveellistä palautetta osittain kapea-alaisesta näkökulmasta uuteen

teknologiaan ja sen tutkimiseen. Varsinainen tutkimustyö alkaa vuonna 1984, joten aikaa saattaa varsinainen suunnittelutyö loppuun on melko vähän.

Miten Suomi siirtyy informaatioyhteiskuntaan ja mitä vaikutuksia informaatioteknologialla on yhteiskuntarakenteeseen, viestintäkäyttämiseen, päätöksentekoon? Miten taloudelliset, kulttuuri- ja poliittiset tekijät yhdistyvät viestintäteknologian aiheuttamiin muutoksiin yhteiskunnassa? Muun muassa nämä ovat keskeisiä kysymyksiä viestintäteknologian vaikutusten tutkimisessa. Hyödynnettävissä ovat muita informaatioyhteiskuntia koskevat tutkimukset. Ehtiikö käytäntö edelle tutkimusta tietoyhteiskunnan tullessa? Mikä tehtävä on yleisesti viestintäteknologian tai informaatioteknologian (vaikutusten) tutkimuksella? Näitä jää liikenneministeriön asettama tutkimushanke selvittämään usean tutkijatyövuoden panoksin.

Helena Mäkinen

kuvastaa se, että kokoukseen kyllä saapui monta yksittäistä toimittajaa, jouskossa liittohallitusjäsen ja varapuheenjohtajakin, mutta IFJ:n jäsenliitot kahta lukuunottamatta eivät virallisesti olleet mukana. Toimittajien pitää edelleen seisoa sivussa maailman tapahtumista, tarkkailla, kritisoida, raportoida. Hänen osallistumisensa rauhantyöhön vaarantaa "objektiivista" uutisvälitystä.

Kokouksen aikana kävi kuitenkin ilmi että nimenomaan ammattiliitoilla olisi rutkasti töitä. Jo ensimmäisen päivän aikana jouduttiin moneen otteeseen toteamaan että ongelmia löytyy, jos haluaa omassa työssään antaa panoksen maailmanrauhan säilymiselle. Nämä ongelmat eivät kosketa ainoastaan toimittajan oikeutta osallistua esimerkiksi rauhantyöhön vaan hänen perusoikeuksiaan ihmisenä ylipäätään.

Saimme mm. kuulla länsisaksalaisesta TV-kommentaattorista, joka erotettiin työstään kun hän liittyi CDU:n rauhanaktivisteihin. Virkakielto puree maassa ja estää toimittajia osallistumasta esimerkiksi mielenosoituksiin. Norjassa toimittajilta edellytetään aktiivista tukea maan Nato-politiikalle ja varustautumiselle. Toimittajia pidätetään ja kuulustellaan, kun he julkaisevat julkisia asiakirjoja varustelusta. Toimittajat, jotka allekirjoittavat esim. Nicaraguan hallitusta tukevan vetoituksen eivät saa työssään käsitellä Väli-Amerikkaan liittyviä aiheita. Englannissa koulutetaan virallisia Nato-journalisteja maan kansallisen uutistoimiston ja puolustusvoimien toimesta. Jne, jne.

Erääksi tärkeäksi keinoksi todettiin ammattiliittojen aktiivinen tuki journalistien perusoikeuksien tunnustamiseksi sekä uusien eettisten ammattikoodien aikaansaaminen. Nämä koodit määrittelisivät suhtautumisen esim. sodan ja rauhan kysymyksiin, ydinaseisiin, varusteluun, kansojen välisten ongelmien ratkaisemiseen rauhanomaisin keinoin samalla tavalla kuin lukuisat YK:n ja Unescon sopimukset ja päätöslauselmat. Eli toimittajien ammattiliitot tunnustaisivat ne arvot, joille kansainvälinen laki ja järjestys on perustettu. Tapaamisessa peräänkuulutettiin myös painokkaasti todellista toimitusdemokratiaa, aikaa ja resursseja tutkivaan journalismiin sekä juttujen ja erityisesti lähteiden tarkistamiseen, oi-

Rauha ratkaisee

Ensimmäiset tapertelevat askeleet journalistien rauhanliikkeen aikaansaamiseksi Länsi-Euroopassa ja sen laajentamiseksi koko Eurooppaan ja toivottavasti koko maailmaan on otettu. YK:n aseidenriisuntaviikon aikana kokoontui nimittäin journalistieja kymmenestä Länsi-Euroopan maasta Helsinkiin pohtimaan toimittajien vastuuta tämän päivän maailmantilanteesta ja mahdollisuuksia järjestäytyä laajaksi ammatilliseksi rauhanliikkeeksi.

Kokouksen aikana todettiin että toimittajien rauhanliike de facto jo on olemassa ja päätteeksi hyväksyttiin julklausuma, jossa suuntaviivat sen edelleen kehittämiseksi lyödään lulkoon.

Kokouksen - virallisesti Länsi-Euroopan journalistien ensimmäinen rauhankongressi - oli kutsunut koolle Sanomalehtimiesten liitto ja suomalaisten toimittajien rauhantoimikunta. Sitä epäluuloa, jota vielä tunnetaan toimittajien rauhantyöhön osallistumista kohtaan